

KJAK

Innlit í almennu fyrisitingina

Kjak um innlit í almennu fyrisitingina

Johan Dahl

Landsstýrismaður í vinnumálum

Eg tók lut í sendingini Radarin 19. mars, har eg legði nøkur sjónarmið fram um trupulleikar, sum kundu standast av, at landsstýrismenn ikki kunnu fáa ráðgeving í sambandi við mál av politiskum slag, uttan at tað skal verða endurgivið í fjølmiðlunum dagin eftir. Harumframt førdi eg fram, at fyrisitingin nýtir nógva tíð og orku at svara áheitanum

um alment skjalainnlit og øðrum upplýsingum.

Hetta hevur onkur fingið til, at eg ætli at skerja rættin til alment innlit, og Felagið Føroysk Miðlafólk hava sambært Sosialinum fingið tað til eitt álvarsligt álop á fólkaræðið, sum eg ikki eri samdur við teimum í.

Eg skal tí i stuttum her royna at lýsa míni sjónarmið.

Meginreglan um almenn-ing er ein víðarimenning av fólkaræðinum, og atgongd til skjøl í almennu fyrisitingini er í dag ein sjálvsagdur partur av einum opnum fólkaræðisligum samfelag.

Tað er eisini ein sjálvsagdur partur av einum fólkaræðisligum samfelag, at spurningar kunnu verða settir við, og at tað verður tikið upp til umhugsunar og umrøðu, hvørt tær skipanir, sum skulu vera stuðlar undir fólkaræðinum, virka nóg væl og eru tíðarhóskandi.

Ein av trupulleikunum við verandi innlitslóg er, at hon ikki í nóg stóran mun tekur hædd fyri, at í dag er almenna fyrisitingin í stóran mun lögð til stovnar undir aðalráðunum, sum eisini hava tann sakkunnleika, sum annars hevði verið í aðalráðunum.

Landsstýrismenn hava brúk fyri kvalifiseraðari ráðgeving í trúnaði og hjálp frá embætisverkinum eisini í málum, tá sakkunnleikin er á einum stovni undir ráðnum ella í einum øðrum stjórnaráði. Eisini hava embætisfólk í aðaráðunum og stovnum undir aðalráðunum tørv á, at tey óformelt og frítt saman kunnu gera teirra metingar og gera teirra fyrireikandi arbeiði viðvíkjandi málum, sum landsstýrismaðurin skal taka støðu til, uttan tað trýst, sum kann liggja í, at teirra metingar, sum eru partur av einari viðgerðartilgongd, seinni verða kunngjördar

alment.

Her kann innlitslógin verða ein trupulleiki. Tí eftir innlitslógini eru øll innanhýsis arbeiðsskjøl, sum verða send millum aðalráð og stovnar undir ráðnum, fevnd av almennum innliti og somuleiðis alt samskipti frá fundum millum somu partar.

M. a. hetta er tað, sum eg havi roynt at vísa á.

Í Danmark er komin nýggj innlitslóg, og har er tikin hædd fyri hesum.

Í nýggju donsku innlitslógini er ásett, at tað sum útgangsstøði ikki er innlit í innanhýsis skjøl, sum verða latin millum eitt departement og stovnar undir departementinum ella millum ymisk ministeriir, tá tað má roknaast við, at ein ráðharri hevur brúk fyri, ella fer at fáa brúk fyri ráðgeving og hjálp frá embætisverkinum.

Eisini í Danmark er ásannað, at innlitslóggávan

kann verða tíðar- og orkukrevjandi, sbr. eisini § 9 er stk. 2, nr. 1 í nýggju donsku innlitslógini: "Behandlingen af en anmodning om aktindsigt efter § 7 kan, uanset at betingelserne i stk. 1 er opfyldt, afslås, i det omfang behandlingen af anmodningen vil nødvendiggøre et uforholdsmæssigt ressourceforbrug eller"

Almenn partafeløg

Almenn partafeløg eru ikki fevnd av lógini um alment innlit og eiga heldur ikki at verða tað. Hinvegin kunnu almenn partafeløg fylgja øðrum reglum um góðan leiðslusið, brúka dygdarskipanir o.a. og verða opin í øllum fyri kundan týðandi málum. Eisini hevur partaeigarin møguleika at seta spurningar um øll viðkomandi viðurskipti í felagnum.

Annars virka almenn partafeløg eftir eftir løgtingslóg um parta og smápartafeløg

(vinnufelagslógin).

Tað gevur onga meaning at tosa alment innlit í einum felag, sum ikki fær játtan á figgjarlógini, men virkar á vinnuligum fortreytum og hevur heilt onnur atlit at taka. Tá er rættari við øðrum leiðslu- og stýringaramboðnum fyri at standa seg væl í kappingini og hava góð viðurskipti við allar viðkomandi áhugabólkar - stakeholder management.

Starvsfólka-rættindi í einum partafelag kontra einum almennum stovni hava onki við kjakið um alment innlit at gera.

Tørvur á endurskoðan av lógini um alment innlit

Lógin um alment innlit hevur nú virkað í nógv ár og tí er tørvur á einari endurskoðan - eins og gjørt verður í okkara grannalondum.

P/F Skerd starvsfólkarættindi

Selma Ellingsgaard

Forkvinna

Starvsmannafelagið

Umskipanin av almennum stovnum til almenn partafeløg er eitt stórt afturstig fyri rættindini hjá starvsfólkunum, t.d. tá tey verða uppsøgd. Landsstýrismaðurin kann tó við einum pennastroki rætta mistakið, so at øll almenn starvsfólk verða eins viðfarin

Ertaðrímiligt, at starvsfólk hava fullkomiliga ymisk rættindi, tá ið tey arbeiða á almennum arbeiðsplássum. Bara tí, at summi av hesum arbeiðsplássum eru skipaði sum partafeløg, meðan onnur eru skipaði sum vanligir almennir stovnar?

Hesin spurningur troðkar á, nú almennu partafeløgini aftur eru í fokus. Millióna-

lønin hjá m.o. stjóranum í Posta hevur skapt almenna undran, og vit hava fingið eitt kjak um baksíðuna av almennu partafeløgnum við stórum stjóralønum, ongum almennum gjøgnumskygni og skerdum starvsfólkarættindum.

Kjakið er neyðugt og tiltrongt. Serliga nú samgongan hevur havt ætlanir um, at skipa enn fleiri almennar stovnar sum almenn partafeløg, og hava Rúsdrekkasølan og Ferðaráðið verið nevnd í hesum sambandi.

Myrkalagdar avgerðir

Tá almennir stovnar verða umskipaðir til partafeløg, verður øll serlóggávan, sum er galdandi fyri almennu stovnarnar, koplað frá. Lógin um alment innlit, sum tryggjar borgarum og fjølmiðlum innlit í avgerðirnar hjá almennum arbeiðsgevarum, er ikki galdandi longur. Og alt regluverkið, sum gevur teimum almennu starvsfólkunum serliga verju t.d. í uppsagnarmálum, verður eisini suspenderað.

Rættarliga eru almennu partafeløgini privat. Tað einasta, sum er alment við

teimum, er, at eigarin er tað almenna. Annars virka tey sum øll onnur privat partafeløg.

Fyri gjøgnumskygnið og opinleikan er hetta eitt stórt afturstig. Fjølmiðlar og borgarar hava ongan møguleika at eftirkanna, um avgerðirnar, sum leiðararnir og stjórnarnir taka, eru rættar og lógligar. Tað er í sjálvum sær ein demokratiskur trupulleiki, tá ið havt verður í huga, at talan er um arbeiðspláss, sum vit øll eiga, og sum ofta hava eina lykklafunktiún í okkara samfelag.

Starvsfólkini rinda høgan pris

Fyri starvsfólkini er tað eitt stórt afturstig, tá ið arbeiðsplássið verður umskipað til eitt P/F og rikið eftir privatrættarligum reglum. Prísurin fyri tað fríu kappingina er eittnú, at flestu rættindini í sambandi við uppsøgn verða sett úr gildi.

Fyrisitingarlógin, sum tryggjar, at starvsfólk verða hoyrd og at uppsagnirnar verða grundgivnar á lógligan hátt, er ikki galdandi fyri almennu partafeløgini. Krøvini um, at avgerðinar

skulu vera neyðugar og lógligar og fylgja góðum fyrisitingarsiði, og at arbeiðsgevarin skal fylgja starvsfólkapolitikki landsins, galda heldur ikki.

Leiðslurnar í almennu partafeløgnum hava sostatt ikki einans fingið heimild at skrúva stjóralønirnar upp. Tær hava eisini fingið sera fríar ræsur at siga sínum starvsfólki úr starvi.

Álvarin í støðuni verður undirstrikaður av, at starvsfólk í skrivstovuyrkinum á privata arbeiðsmarknaðinum í Føroyum eru nógv verri vard enn í grannalondunum. Í Danmark staðfesta funktionerlógin og fleiri av høvuðsavtalunum, at uppsagnir á privata arbeiðsmarknaðinum skulu vera rimiligar. Eitt krav, sum líkist sakligheitskravinum á almenna arbeiðsmarknaðinum, og sum eisini er kjølfest í drúgvari rættarvenju. Men slikar reglur og slíka verju hava vit ikki á privata arbeiðsmarknaðinum í Føroyum, har lógin um starvsmenn stórtsæð hevur verið óbroytt síðani 1958.

Hendan støðan ger, at afturstigið fyri starvsfólkini verður serliga stórt, tá ið

arbeiðsplássið blívur til eitt P/F

Lætt at broyta

Avgerðirnar, at skipa stovnar til almenn partafeløg, bera brá av at vera tiknar við klaffi fyri annað eygað. Tað er tað vinnuliga sjónarmiði, sum hevur talt. Opinleikin og gjøgnumskygnið og tey skerd starvsfólkarættindini tykist eingin at havt eyga fyri.

Sum felag duga vit tó illa at ímynda okkum, at endamálið, við at leggja t.d. tele- og postvirkið í partafeløg, hevur verið, at taka starvsfólkarættindini frá starvsfólkunum. Um endamálið hevur verið at skáka sær undar lógarásettum reglum, so er hetta eitt álvarsmál.

Eisini meta vit tað vera ógvuliga problematiskt, at starvsfólk hjá tí almenna vera viðfarin so ymiskt, alt eftir um arbeiðsgevarin er eitt partafelag ella ein stovnur. Tí eigarin er júst tann eini og sami: Tað almenna.

Gongdin er ódámlig, og afturstigið er ikki júst eitt tekin um menning av arbeiðsrættarligum viðurskiptum innan tað almenna í Føroyum.

Tað góða er kortini, at politisku myndugleikarnir lættliga kunnu broyta hetta.

Lógin um alment innlit og fyrisitingarlógin lata upp fyri, at tær eisini kunnu galda fyri almenn partafeløg. Eisini ber til, at landið snøgt sagt setur í viðtøkurnar fyri almennu partafeløgini, at tær somu starvsfólkareglurnar galda í feløgnum, sum á teimum almennum stovnunum.

Hetta kann gerast frá degi til annan, bara viljin er til tess. Tískil er tað í tøkum tíma, at viðgerðin av teimum almennu partafeløgnum gerst meira nuanserað, so at ikki bara tað vinnuliga sjónarmiðið verður tikið við.

Vit hava gjørt tað áður og gera tað enn einaferð:

Starvsmannafelagið heitir á landsins myndugleikar at bera so í bandi, at starvsfólkini hjá almennu partafeløgnum verða fevnd av somu lógum sum tey, ið starvast hjá landinum annars.